

Viedoklis

Graudu eksporta cenas ir nervozi svārstīgas

Edgars Ruža,
LATRAPs valdes priekšsēdētājs

Šogad salīdzinājumā ar citiem gadiem kulšana visos reģionos sākās vienlaicīgi, tā vēl līdz šim nav bijis. Liepājas pusē, kur parasti kulšanu uzsāk visagrāk, sāka kult pēc tam, kad to sāka Latgale. Karstums ir darījis savu, un labība ir nokaltusi. Pavasarī un vasaras sākumā ražas prognozes bija ļoti augstas, kā arī, ņemot vērā mitruma daudzumu augsnē un vēsumu, plānojām, ka ražas novākšana sāksies līdz pat divām nedēļām vēlāk nekā parasti. Diemžēl šī gada laikapstākļi izdarīja savu

korekciju, graudi un rapši būtībā uz lauka nenogatavojās, bet vienkārši nokalta. Ekstremālais karstums un sausums daudzviet Latvijā, bet jo īpaši Zemgalē, izraisīja arī nepieredzētus ugunsgrēkus nenokultajos laukos. Mērens lietus noteikti palīdzētu. Jau šajā nedēļā nolijušais lietus ir apturējis lauku degšanu. Mitrums šobrīd ir īpaši svarīgs augsnes sagatavošanai ziemāju sējai un ziemāju sadīgšanai. Šī gada ražai lietus vairs īpaši nevar palīdzēt, jo lielākā daļa lauku jau ir nokaltuši un gatavi kulšanai. Ekstremālais, ieilgušais karstums būtiski ietekmējis graudu, pupu un rapšu ražu un kvalitāti. Uz šo brīdi jau droši var apgalvot, ka ražas samazinājums ir 30–40% no prognozēm jūnijā un apmēram par 10% zemāka raža nekā iepriekšējā gadā. Augi, lai izdzīvotu, atmeta sāndzinumus, graudi un sēklas ir sīki. Proteīna saturs kviešos ir augsts, taču graudu tilpummasa, kas ir svarīgs kvalitātes rādītājs, ir zema, kas

apgrūtinās ražas realizāciju eksporta tirgos. Ražas un kvalitātes situācija šogad visā Latvijā ir līdzīga, jo karstums bija tas faktors, kas apturēja normālos ražas veidošanās un nogatavošanās procesus. Graudu cena ir apmēram par 15% un rapšiem par 40% augstāka nekā iepriekšējā sezonā, kas vismaz daļēji kompensē ražas un kvalitātes zudumu. Tomēr jāpiezīmē, ka šobrīd pasaules graudu tirgus ir laikapstākļu sensitīvs, pat nervozs un cenas vienas dienas ietvaros var svārstīties pat 30 līdz 40 eiro robežās. Tās ir laikapstākļu radītas sekas, jo daudzviet pasaulē šobrīd klimats ir ekstrēms un neprognozējams. Gatavojamies šai sezonai visos reģionos un esam paplašinājuši LATRAPs kompleksus Saldū un Madonā, veikti uzlabojumi arī citos graudu pirmapstrādes kompleksos. Liels ieguvums un atbalsts sezonā ir iegādātās daļas ALPHA ostā, kas ļauj optimālāk plānot un organizēt produkcijas eksportu.

2020. gadā par 21,4% palielinājās tieši kviešu eksporta apjoms pret 2019. gadu, par 54,2% – auzu eksports. Galvenokārt izaugsme panākta, eksportējot graudus uz Tuvo Austrumu un Āfrikas valstīm. Lielākais graudu eksports pērn bijis uz Nigēriju, Saūda Arābiju, Alžīriju, Maroku un Turciju. Ievērojot, ka kviešu iepirkuma pieaugums faktiski saskan ar eksporta pieauguma procentu, kas tieši korelē ar ražas lielumu, var prognozēt, ka eksporta apjoma kritums atbildīs ražas samazinājuma procentam, proti, aptuveni 15% pret iepriekšējo gadu pēc LLKC prognozes vai 10% pret iepriekšējo gadu pēc LATRAPs prognozes. Kopumā tas, cik liels būs graudu eksporta samazinājums, vēl atkarīgs arī no vasarāju kulšanas, tādēļ ir pārāgri teikt, ka šīs prognozes ir pilnībā precīzas. Arī eksporta ieņēmumu prognozes šobrīd vēl ir pārāgri izdarīt, jo graudu cenas turas augstas, tajā pašā laikā ir vērojamas pamatīgas svārstības.

Rada pievienoto vērtību uz lauka izaudzētajam

2018. gada sausums, kas radīja vislielākos zaudējumus, praktiski samazinot ražu gandrīz divas reizes, šķiet, ir pārliecinājis Latvijas lauksaimniekus diversificēt riskus un paralēli pelnošākajām kultūrām kviešiem

un rapsim audzēt arī citas, līdztekus attīstot augstas pievienotās vērtības ražotnes, kas izlīdzinātu tiešu Latvijas eksporta atkarību no laika apstākļiem. Kā divi izteiktākie piemēri šajā jomā ir AS *Dobeles dzirnavnieks* divas jaunatklātas ražotnes jūlijā, kā arī divu lauksaimnieku kooperatīvu LATRAPs un VAKS iecere šogad uzsākt zirņu proteīna rūpnīcas būvniecību Jelgavā. Zirņu audzēšanas palielināšana ne tikai dod iespēju diversificēt riskus, bet arī paredz plašāku augu seku, kas rezultēsies ar lielākām ražām. LATRAPs valdes priekšsēdētājs Edgars Ruža vēl pirms projekta uzsākšanas *Dienas Biznesam* pauda, ka šādas rūpnīcas būvniecība 1200 kooperatīva biedriem nozīmē iespēju dot savam produktam pievienoto vērtību, dot stabilizācijas iespēju, ko nevar panākt, pārdodot tikai izaudzēto. Gan *Dobeles dzirnavnieka*, gan pieminēto kooperatīvu ražotnes jau 2022. gadā, kopumā ņemot, varētu jūtami izmainīt Latvijas lauksaimnieciskās produkcijas eksporta rādītājus tieši ieņēmumu jomā neatkarīgi no nelielām svārstībām ražas apjomos no gada uz gadu.

Dzirnavnieka jauno ražotņu pienesums

Šā gada 2. jūlijā AS *Dobeles dzirnavnieks* atklāja divas jaunas ražotnes –

bioloģisko graudaugu pārslu ražotni un inovatīvo pastas ražotni. Kopējās investīcijas – 35 miljoni eiro. Turpmāko divu gadu laikā jaunās ražotnes sniegs iespēju uzņēmumam audzēt eksporta apjomu vismaz par 30%. Jaunā pastas ražotne AS *Dobeles dzirnavnieks* ļaus nostiprināt lielākā pastas ražotāja pozīciju Ziemeļeiropā, savukārt jaunizveidotā bioloģisko graudu pārstrādes infrastruktūra ir viena no lielākajām Eiropas Savienībā un kļūs par Latvijas bioloģiskās lauksaimniecības attīstības dzinējspēku. Eksports veido 68% no AS *Dobeles dzirnavnieks* apgrozījuma, un pasūtījumu apjoms katru gadu pieaug. 2020. gads eksporta apjomu ziņā bijis labs – ir sasniegts jauns kopējā eksporta apgrozījuma rekords, pārsniedzot 115 miljonus eiro. Lielākie eksporta tirgi ir Eiropas valstis, Āzija, Āfrika un Dienvidamerika. Kopumā *Dobeles dzirnavniekam* ir eksporta pieredze aptuveni 70 valstīs visā pasaulē. Paredzams, ka vairāk nekā 95% saražoto bioloģisko graudaugu pārslu tiks eksportētas, tādējādi būtiski veicinot un kāpinot augstas pievienotās vērtības produktu eksportu un sniedzot iespēju Latvijai ieņemt konkurētspējīgu pozīciju pasaules bioloģisko produktu tirgū. ☺